

**УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ І ОБОРОТНИМ
КАПІТАЛОМ ЯК ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІ СКЛАДОВІ ФІНАНСОВОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Краснікова О.М., к.е.н., доцент, Безкровний О.В., к.е.н., доцент

Діденко А.О., магістрант

Полтавська державна аграрна академія

Проаналізовано та досліджено окремі аспекти управління оборотними активами і оборотним капіталом, визначено їх зміст, джерела формування, досліджено проблему формування та використання оборотного капіталу підприємств АПК крізь призму особливостей функціонування галузі. Рекомендовано основні заходи щодо покращання побудови та більш ефективного використання процесу управління формуванням і використанням оборотних активів аграрних підприємств.

The separate aspects of management of circulating assets and floating capital are analysed and investigational, certainly their maintenance, forming sources, investigational problem of forming and use of floating capital of enterprises of APK through the prism of features of functioning of galuzi. Basic measures are recommended on the improvement of construction and more effective use of process of management forming and use of circulating assets of agrarian enterprises.

Постановка проблеми. Ринкові принципи господарювання змінили умови функціонування підприємств. Запорукою їх стабільного розвитку є фінансова стійкість, за якої, раціонально керуючи фінансовими ресурсами, апарат управління підприємства здатний забезпечити безперебійний і стабільний процес виробництва продукції. Значна частина цих фінансових ресурсів спрямовується на формування оборотних активів. Від того, наскільки обґрунтований їх розмір і склад з урахуванням особливостей функціонування підприємства, залежить ефективність діяльності самого підприємства.

Оборотні активи є рушієм виробничого процесу, які у сукупності із основними виробничими фондами, земельними та трудовими ресурсами створюють передумови для здійснення розширеного відтворення в аграрному секторі економіки. Оборотні активи за складом та структурою мають різнопланове призначення у господарсько-фінансовій діяльності кожного агроформування. Структурна перебудова економіки, перш за все, позначилася на механізмі формування та використання оборотного капіталу, обумовила необхідність наукового аналізу та теоретичного обґрунтування низки проблемних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням стану управління процесами формування та використання оборотних активів присвячено ряд наукових праць таких відомих вчених-економістів, як Афанасьєв М.В., Белоусенко Г.Ф., Бечко В.П., Бутинець Ю.В., Герасимова Л.М., Дем'яненко М.Я., Демчук Л.А., Малік М.Й., Ковбасюк М.Р., Коваленко М.М., Кондратюк О.І., Мусіяка Ю.Г., Полозенко Д.В., Лісіціан Н.С., Сопко В.В. та інших. Однак, віддаючи належне дослідженням, проведеним у цій сфері, та зважаючи на динамічний розвиток фінансової науки, зауважимо, що на сьогодні ще не в повній мірі вирішені питання щодо змісту оборотного капіталу та джерел його формування, недостатньо дослідженою залишається

проблема формування та використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Саме тому дане питання потребує критичного аналізу та комплексного узагальнення для умов розвитку аграрного сектора АПК.

Постановка завдання. Специфіка діяльності сільськогосподарських підприємств та використання ним особливих умов при формуванні оборотних активів вимагає продовження наукових досліджень стосовно обґрунтування доцільності та способів удосконалення управління як даним процесом, так і процесом використання оборотного капіталу сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оборотні активи, як складові активу балансу підприємства, перебувають у постійному русі, що знаходить відображення у вартісному вираженні на відповідних балансових рахунках на підставі первинних документів, тому складають єдиний процес, забезпечений відповідним оборотним капіталом на всіх стадіях кругообігу - грошовій, виробничій, товарній. Але категорія «капітал» має різні визначення: оборотний капітал, основний капітал, позичковий капітал. Тому категорія «капітал» не є величиною, яка визначається як різниця між активами та зобов'язаннями. Крім того, в складі власного капіталу розміщено оборотний капітал, джерелом утворення якого є власні оборотні кошти. Саме власні оборотні кошти є основним джерелом формування оборотних активів і саме вони авансуються в оборотні виробничі фонди і фонди обігу і одночасно частиною своєї вартості перебувають на всіх стадіях кругообігу. Виходячи з цієї позиції, слід зробити висновок про те, що категорії «оборотні активи» і «оборотний капітал» взаємозалежні. Наслідком такої взаємозалежності є те, що оборотний капітал завжди виступає джерелом формування оборотних активів, фіксується в пасиві балансу, а оборотні активи, навпаки, відображають характер їх розміщення і в операційному циклі представлені в активі балансу [5].

У процесі кругообігу оборотного капіталу джерела його формування, як правило, не розрізняються. Проте це не означає, що система формування оборотних коштів не впливає на швидкість обертання й ефективність їх використання. Надлишок оборотного капіталу означатиме, що частина капіталу підприємства не діє і не дає прибутку. А нестача оборотного капіталу може гальмувати хід виробничого процесу, уповільнюючи швидкість господарського обороту коштів підприємства.

При управлінні оборотним капіталом велике значення має визначення джерел фінансування його приросту. Додаткова потреба у власних і прирівняних до них коштах (приріст нормативу) визначається шляхом порівняння сукупного нормативу на плановий рік із сукупним нормативом минулого року. Джерела формування (фінансування) цієї потреби, за словами С. Панича, встановлюються в процесі складання фінансового плану (балансу доходів і витрат) на плановий рік. Коли у плановому році потреба підприємства у власних оборотних коштах зменшується, утворюється надлишок оборотних коштів, який може бути використаний як джерело нових інвестицій [4].

Пошук джерел формування оборотного капіталу напряму пов'язаний з потребою в ньому, що з'явилася і є нестабільною у зв'язку з постійно змін-

ною кон'юнктурою ринку. Тому покрити її тільки за рахунок власних джерел неможливо. У цій ситуації одним з найважливіших завдань є забезпечення ефективності залучення позичених коштів для створення оптимальної структури оборотного капіталу. При цьому важливим завданням управління процесом формування оборотного капіталу, як зазначає А. Душило, є забезпечення ефективності залучення позичених коштів, оскільки через ряд причин у підприємства виникають тимчасові додаткові потреби в оборотному капіталі. Ця потреба може бути покрита за допомогою залучення банківських і комерційних кредитів, інвестиційного податкового кредиту, інвестиційного вкладення працівників підприємства, облігаційних позик [3].

Основою для розрахунків потреби підприємства в оборотних коштах за джерелами фінансування є оборотний капітал. Величина його розраховується шляхом додавання джерел власних коштів, довгострокових кредитів і позик, а також статті пасиву, прирівняних до власних джерел коштів з подальшим відніманням з цієї суми позаоборотних активів.

Власні кошти покривають мінімальну потребу підприємства. При виникненні тимчасових додаткових потреб в оборотних коштах фінансове забезпечення діяльності підприємства відбувається за рахунок залучених і позикових джерел [2].

До власних джерел фінансування обігових коштів належать статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, резервний капітал, цільові фонди, нерозподілений прибуток, сталі пасиви тощо.

Вважаємо, що загальна методика аналізу оборотного капіталу повинна передбачати використання показників, які тісно взаємопов'язані між собою, а саме:

- показників ліквідності, тобто спроможності підприємства своєчасно і в повному обсязі розраховуватися із своїми боргами за фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності;
- показників оборотності, що дають оцінку ефективності використання оборотного капіталу та його елементів за фактором часу;
- показників рентабельності, тобто здатності підприємства генерувати прибуток у процесі використання оборотного капіталу;
- показників фінансової стійкості, які характеризують залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Політика управління оборотними активами аграрних підприємств також перебуває в тісній залежності від формування раціональної структури джерел їх фінансування. Як відомо, у зв'язку із сезонністю сільськогосподарського виробництва і неспівпаданням моментів відвантаження продукції і її оплати, потреба в оборотних коштах в організаціях АПК протягом року неоднакова. Якщо для фінансування постійної частини оборотних активів використовуються власні і прирівняні до них засоби, то для покриття частини варіюючих активів доцільно застосовувати механізм короткострокового кредитування, види і форми якого залежать від руху оборотного капіталу підприємства і тривалості операційного циклу. Саме тому для фінансування поточної діяльності організацій АПК, як свідчить В. Бечко, зазвичай викорис-

товується комерційний кредит та інші форми банківського кредитування, найбільш гнучкими з яких у даний час є овердрафт і кредитні лінії, а також бюджетний і податковий кредити, сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості [1].

Результати комплексного підходу і систематичного аналізу дають можливість розробити програму заходів щодо підвищення ефективності управління оборотними активами на сільськогосподарських підприємствах і забезпечити контроль за її практичним здійсненням за наступними напрямками:

- поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою безперебійного і ритмічного забезпечення виробництва матеріальними ресурсами;

- скорочення тривалості операційного циклу за рахунок інтенсифікації виробництва (використання новітніх технологій механізації і автоматизації виробничих процесів, підвищення рівня продуктивності праці, повнішого використання виробничих потужностей підприємства, трудових, матеріальних ресурсів і так далі), а також підвищення контролю за рухом найбільш важливих категорій запасів (на основі системи АВС-аналізу) і розподілом в чіткій відповідності із структурою їх витрачання (застосування системи XYZ-аналізу);

- прискорення процесу відвантаження продукції і оформлення розрахункових документів, застосування перспективних форм рефінансування дебіторської заборгованості, ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів, розвиток механізмів безготівкових розрахунків.

Висновки. Таким чином, запропонований спосіб управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств дозволяє: врахувати результати аналізу складу, структури, рентабельності оборотних активів та їх окремих груп; встановити вплив різних чинників на показники ефективності функціонування оборотних активів, розрахувати резерви їх зростання; визначити обсяг можливого вивільнення засобів із обороту; розкрити і реалізувати резерви збільшення виручки і чистого прибутку; оптимізувати і оперативно регулювати потребу в окремих видах оборотних активів з метою мінімізації витрат і досягнення високих фінансових результатів.

Література:

1. Бечко В.П. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств / Бечко В.П. // [За ред. Академіка УААН М.Я. Дем'яненка] - Умань: СПД Сочінський, 2008. - 136 с.

2. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бондаренко // Інвестиції. – 2008. - №4. – С. 40–44.

3. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства / А.А. Душило // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2006. - №4. –С. 431–435.

4. Панич С.П. Структура оборотних засобів сільськогосподарських підприємств / С.П. Панич // Економіка АПК. - 2009. - № 2. - С. 40-45.

5. Фінанси підприємств : підручник / [За ред. проф. А.М.Поддєрьогіна] [5-те вид., перероб. та доп.] – К. :КНЕУ, 2006. – 460 с.